

Történeaspályák

Szerkesztőségünk szeretné bemutatni a határainkon kívül élő neves magyar történészek tudományos munkásságát a velük folytatott beszélgetéseken keresztül.

Az alábbi interjú ennek a sorozatnak a kezdete.

BESZÉLGETÉS JAKÓ ZSIGMOND KOLOZSVÁRI TÖRTÉNÉSZPROFESSZORRAL

Tudomásunkra jutott, hogy Jakó Zsigmond professzor úr Magyarországon tartózkodik. Felkerestük tehát őt az Országos Levéltárban. Egyik csendes dolgozószobájában találtunk rá, középkori oklevelek fényképeinek tanulmányozásába temetkezve. A kérdéseink nyomán kialakult beszélgetésünk lényegét az alábbiakban summázhatjuk.

1. Professzor úr hagyományörző, régi erdélyi családból származik. Az otthoni légkör, a családi hagyományok és iskolái hogyan indították, illetve formálták történelmi érdeklődését?

Életutam valóban hagyományörző közösségből indult, de családom nem erdélyi, hanem a Partiumból való és századok óta Bihar megye érmelléki tájain élt. Azt, hogy történész lettem, nem az iskolai indítások, hanem a gyermekkor mélyreható élményei döntötték el. Nagypám micskei ódon házának rejtelmei, az ottani életvitel, mentalitás, társadalmi viszonylatok, a nehezen kibetűzhető régi írások, latin nyelvű könyvek, a színes családi történetek korán felkeltették érdeklődésemet és egyaránt

az elmúlt idők megismerésére sarkalltak. Szépapám, aki gyermekfővel vett részt az 1848/49-es szabadságharcban, nagyidők közvetlen élményeinek továbbadásával formálta nyiladozó értelmemet. Korán tudomásomra hozták, hogy keresztneveket annak a családtagnak az emlékére kaptam, aki fiatalon életével fizetett a szabadságharc alatti szerepléséért. Hallottam történeteket Voltaire-t, Milont fordító XVIII. századi elődökről, a Kalapos Királlyal a Türelmi Rendelettről értekező debreceni püspök ösről, Bihar megye múltjának feltárására irányuló kísérletekről, a paraszti gazdálkodás korszerűsítését, vagy a magyar katonadalok összegyűjtését célzó XIX. század eleji fáradozásokról. Életem első tíz esztendeje valósággal az eleven múltban telt el. Mindezek nyomán a múlt jobb megismerése felcseperedésem során személyes kérdés lett számomra. Ekkor azonban már nem annyira a családi hagyományok, vagy helytörténeti kérdések tisztázásának vágya fűtött, hanem annak a döntő fordulatnak az előzményeit akartam elfogulatlanul megismerni és megérteni, amely szülőföldem minden lakójának életét érintette. Most, visszatekintve indulásomra, látom, hogy mekkora hátrányban voltam én azokkal szemben, akik már többé-kevésbé körvonalazódott célokkal, tudatosan érkeztek az egyetemre. Az én érzelmi töltetű, nagyon is személyes indíttatásom viszont annyiban javamra szolgált, hogy a kutatás mindvégig legegényibb passzióm maradt, sohasem vált hivatali teendővé, pénzkeresési alkalommá, vagy az érvényesülés eszközévé. Életem során sok nehézséggel kellett szembenéznem, de mindig erőt adott, hogy azt csinálhattam, aminek értelmét láttam, és azt az utat járhattam végig, amit gyermekfővel magam választottam magamnak.

2. A pesti tudományegyetemen a harmincas években kiváló történésszaggárda oktatóit: Szekfű Gyula, Mályusz Elemér, Szentpétery Imre, Domanovszky Sándor, Hajnal István. A mai diákok számára elképzelhetetlenül bő ez a "választék". Mi indította Önt arra, hogy az akkor fiatal Mályusz Elemért válassza mesteréül?

Tudatosan kialakult távlati célokra törő, hivatásos történelemszakkutatóvá pesti egyetemi éveim alatt váltam éppen azoknak a kitűnő professzoroknak a keze alatt, akiket előbb említetek. A fentebb indulásomról mondottakból, azt hiszem, teljesen világos, hogy a sok kitűnőség közül miért választottam habozás nélkül már az első szemeszter után a félelmetes hírű, szigorú Mályusz Elemért professzoromul: a nemzetiségi lét körülményei közül érkező diák kínzó kérdéseire az ő település- és népiségtörténeti irányzata ígerte a legvilágosabb feleleteket. Akik a Mályusz professzor körül akkor kibontakozóban lévő új törekvésekbe bekapcsolódtak, velem együtt tanúsíthatják, hogy mennyi mindent köszönhetnek ennek az irányzatnak, mely még ma sem került az őt megillető méltó helyre a magyar történetírás fejlődésrajzában. Az említett professzorok azonban nemcsak nagy tudósok, hanem kiváló nevelők és követendő példaképek is voltak, akiknek hatása alól senki sem vonhatta ki magát. Domanovszky Sándortól a rendszeres, fegyelmezett, megbízható munkát, Szentpétery Imrétől a források mikroszkópikus pontosságú vizsgálatát, Hajnal Istvántól a széles távlatokat és európai összefüggéseket, Szekfű Gyulától a szintetikus látásmódot és az elegáns, irodalmi igényű kifejezési formákat lehetett szinte öntudatlanul elsajátítani. Ma is szerencsésnek érzem magamat, hogy olyan professzorok keze alá kerültem, akik egész életemre feltarisznyáztak.

tak szakismeretekkel és erkölcsi értékekkel.

3. A bécsi döntés után hazatért szülőföldjére. A Kelemen Lajos vezette kolozsvári Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában dolgozott, mely akkoriban az erdélyi magyar tudomány egyik központja volt. Erről az intézményről manapság már csak szórványosan lehet hallani és olvasni. Kérem beszéljen az intézetben folytatott munkáról és az Ön szerepéről.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeumot az 1842. évi kolozsvári országgyűlésen a történész Kemény József kezdeményezte, de tényleges működését csak 1859-ben kezdhette el, miután Mikó Imrének sikerült elhárítania a bécsi udvar gáncsoskodásait. Ettől fogva 1949-ben történt megszüntetéséig előbb egyedül, majd 1872-1919-ig a kolozsvári egyetemmel karöltve, felbecsülhetetlen értékű gyűjteményeivel együtt, az erdélyi magyar tudományos kutatás legfőbb műhelye volt. A Levéltár feladata egyrészt a magyar intézmények, családok, személyiségek iratanyagának összegyűjtése, megóvása és tudományos feltárása, másrészt pedig az erdélyi történelem művelése volt. Anyaga a XIII. századba nyúlik vissza és mind mennyiségileg, mind minőség tekintetében az erdélyi múlt egyik legváltozatosabb és leggazdagabb forrásgyűjteményének tekinthető. A Kelemen Lajos irányításával folyó gyűjtő, rendszerező és feldolgozó munkának új lendületet adni volt az én első kolozsvári feladatomban. E munkám során és Kelemen Lajos varázslatos egyéniségének hatása alatt alakult ki véglegesen kutatói habitusom és programom. A múlt átélésének ma már páratlan iskoláját járhattam ki Kelemen Lajos oldalán. Ott tanultam meg végérvényesen, hogy a történetkutatás nemcsak szakmai, hanem erkölcsi kérdés is.

4. A török pusztítás előtti Binar vármegyéről írt doktori értekezése szakmai körökben nagy elismerést váltott ki, akadémiai díjat is nyert. A negyvenes évek elején a népiségtörténet gazdasági vonatkozásaival kezdett foglalkozni. A gyalui urbárium-kiadványára gondolok. Miért fordult el sikeresen induló népiségtörténeti kutatásaitól?

A gyalui vártartomány urbáriumai című kötetemben a Mályusztól tanultakat megkíséreltem a Domanovszkytól kapottakkal kombinálni. Úgy éreztem, hogy a település- és népiségtörténetet a paraszti lét gazdasági vonatkozásaival kell életszerűbbé tenni. Fenti kérdése megfogalmazását azonban némileg pontosítanom kell. T.i. nem én fordultam el a népiségtörténettől, hanem a háborút követő értetlenség egyszerűen lehetetlenné tette annak művelését. A túlbuzgók a vízzel együtt a gyermeket is kiöntötték. Az urbárium-kiadvánnyal kezdett új úton ugyan haladhattam volna tovább a jobbágytörténet vonalán, de ettől az akkor divatos vulgarizálások, az egykori valóságon erőszakot tevő elvárások végleg elvették a kedvemet. Nem nekem találták ki, hogy mást mondjak, mint amit vizsgálódásaim során megállapíthattam. Felhagytam tehát a jobbágytörténeti kutatásokkal is és társadalomtörténeti érdeklődésemet a középkori értelmiségre korlátoztam, hogy önmagammal békében élhessek.

5. Az erdélyi magyar értelmiséget súlyos vérveszteség érte 1945 után. Sokan nem láttak lehetőséget a kisebbségi létben és elhagyták Erdélyt. Ön azonban Kolozsvárott maradt. Mi motiválta döntését?

Motivumaim? Mondjam azt Tamási Áronnal, hogy azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon érezzük magunkat benne?

Én Erdélyben voltam otthon. Minden szál odakötött. És tudtam azt, hogy ott szükség van reám. A levéltárban, hogy csökkentsem magánlevéltáraink, írásos műveltségjavaink pusztulását, az egyetemen - ahol 1942-től fogva oktattam - hogy a fiataloknak átadjam, amit professzoraimtól elleshettem, a kutatásban, hogy segísek a folyamatosság fenntartásában. Számomra valójában nem is volt más alternatíva, ha meg akartam őrizni belső békémet. Élet- és munkakörülményeim bizonyára kedvezőbben alakultak volna, ha a könnyebbik utat választom, de nem tudom, egyáltalán összeegyeztethettem volna-e a kötelességek előli megfutamodást azzal az értékrenddel, amelyet családi hagyományok és nevelésem életem belső vázaként kiépítettek bennem. Ez volt a számomra kirendelt sors. Nem térhettem ki előle. Vállanom kellett minden konzekvenciájával együtt, egyebek mellett önmagam megőrzéséért is.

6. Milyen lehetőségeket látott a nemzetiségi történetírás előtt az 1945 utáni Romániában?

A régi világ összeomlásával lehetőség nyílt arra, hogy kedvező, gyökeres fordulat következzen a román-magyar kapcsolatokban, és ennek során az erdélyi magyar történészek által képviselt szaktudás is hasznosulhasson a megújuló romániai történetkutatásban. Elképzelhetetlennek tartottam /és most is annak tartom/ országunk múltjának tudományos igényű tárgyalását, amelynek erdélyi fejezeteiből kimaradhasson a magyar népesség története, saját problematikája, sokszínű teljesítménye. E népesség 1918 előtti helyzete és szerepe teszi ezt elképzelhetetlenné. Ezeknek a vonatkozásoknak a feltárására sajátos képzettségüknél, nyelvtudásuknál, érdeklődési körüknel fogva

a magyar /illetve a szász vonatkozásokat illetően a német/ nemzetiségi kutatók látszottak a háborút követő időkben a legalkalmasabbnak. Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárára és a Bolyai egyetem Történeti Karára támaszkodva, a magyar nemzetiségi történetkutatás lézgapótló munkát végezhetett mind az utánpótlás nevelésében, mind pedig az új szemlélet megkívánta feladatok ellátásában. Ennek megfelelően a Román Tudományos Akadémia kolozsvári Történeti Intézetének megszervezésekor még ez a felismerés érvényesült, és az illetékes magyar szakembereket minden tervmunkában hasznosították. A román és a magyar történetírás eredményeinek és módszereinek kétirányú, kölcsönös, termékeny közvetítése előtt páratlan lehetőségek villantak fel. Megbecsült és egyenrangú társakként dolgoztunk román kollégáink oldalán, komoly kísérletek történtek a nemzetiségek múltjának az ország történetébe méltó formában való beillesztésére. Noha a nemzetiségi művelődési intézmények /pl. Múzeumi Levéltár/, majd a Bolyai egyetem önállóságának megszűntével a nemzetiségi kutatóképzés fokozatosan elsorvadt, a kollegiális együttműködés a kolozsvári Történeti Intézetben és történelmi tanszékeken még hosszú ideig továbbélt. A kifejezetten nemzetiségtörténeti témák azonban hovatovább kívül rekedtek a kutatóintézeti terveken. Hivatalos érdeklődésre csak a kapcsolattörténeti vonatkozások számíthattak, de azok is sajátos látószögből tekintve. Az, hogy valami nemzetiségi vonatkozás önmagában is érdemes kutatási téma lehet Erdély múltjának alaposabb ismeretéhez, egyre kevesebbeknél számíthatott megértésre. Mindez kétségtelenül torzulásokat okozott, de a felnevelkedett magyar kutatógárda önérvényesítését jóideig nem akadályozta,

mert a Kritérion Kiadó - persze a maga korlátai között - teret biztosított a magánszorgalomból felvirágzott nemzetiségtörténeti kutatásoknak. A nemzetiségi múltnak az ország történetébe tényleges fontosságának megfelelő integrálódásához fűzött egykori remények azonban rendre szétfoszlottak. Az idősebb kutatók nyugalomba vonultak, vagy meghaltak, fiatalok nem léptek helyükre. Még a kapcsolattörténeti kutatások is új értelmezést nyertek, és azok a vonatkozások kerültek előtérbe bennük, amiket a háború után kölcsönösen elfelelni szerettünk volna. A még szereplő magyar történészek foglalkoztatása is többnyire egészen más természetű, mint ami nemzetiségi mivoltukból következnek. Az 1945-tel kezdődő korszak napjainkra végleg lezárult anélkül, hogy a nemzetiségi történetkutatás jövő perspektívái akár csak körvonalazódtak volna. A Románia történetéből kiszorult nemzetiségi önismeretnek ezután kell megtalálnia önmagát, méltó kifejezési formáját és a saját helyét.

7. A háború utáni általános fejlődésnek megfelelően az erdélyi magyar történetírásban is fellendültek a társadalom- és gazdaságtörténeti kutatások. A legjelentősebb eredmények azonban a művelődéstörténet területén születtek. Ennek az irányzatnak módszertani megalapozója iskola-, írás-, értelmiség- és nyomdatörténeti munkáin keresztül Ön volt. Mi volt e fordulat oka?

Valóban az ötvenes évek közepén a Gazdaságtörténeti Tanulmányok kötetkéivel indult újra, most már marxista módszerrel, a magyar nyelvű erdélyi történetkutatás. Nekem is jelent meg e sorozatban egy kötetem a tőkés erdőgazdálkodásról a magyarpatoki és kalini hamuzsirhuta kapcsán. Ha jól emlékszem, 1950-ben foglalkoztam e témával, mely aztán - kedvező fogadtatása ellenére -

egyben hattyúdala is lett gazdaságtörténeti vizsgálódásaimnak. Ettől kezdve fordultam teljes erővel az írás-, könyv- és értelmiségtörténet felé, mert úgy éreztem, hogy ezen a területen jobban megőrizhetem vélemény szabadságomat. De az életemben lezajló bizonyos események szintén készítettek erre. Lehet, hogy van valami részem nekem is művelődéstörténeti kutatásaink kibontakoztatásában, de megalapozásról beszélni ebben a tekintetben talán túlzás lenne. Természetes követelménye volt ez a hivatalos fel fogásban végbement, fentebb vázolt változásnak és a társadalmi átalakulás során a magyar tömegekben jelentkező új igénynek. Valósággal a levegőben voltak ezek a témák. A múlt műveltségjavait a tömegekhez eljuttató hivatalos politika a magyarság körében is általános igénnyé tette az önismeretet. A hatvanas évek végére új olvasóközönség nevelkedett fel, mely ekkor találkozott először a történelemmel, és minél többet szeretett volna megismerni elődjei életéből, azok teljesítményeiből. Elvárásai a művelődéstörténet eszközeivel voltak leginkább kielégíthetők, minthogy mindenki természetesnek vette ezeket a társadalmi igényeket, és teljesítésük sem ütközött különösebb akadályokba. Fiatalok egész sora formálódott kutatóvá ezeken a témákon, melyek legszélesebb társadalmi visszhangra számíthattak. Az én szerepem alig több e kutatásokban, mint a folyamatosság és az igényesség biztosítása, Hajnal írástörténeti, Szentpétery forráskritikai, Mályusz középkori értelmiségtörténeti szemléletének és módszereinek továbbvitele az erdélyi forrásanyagon és problematikán.

8. Román kollégái közül kikkel és milyen munkákon dolgozott együtt?

Létesítésétől /1949/ fogva tagja voltam a Román Tudomá-

nyos Akadémia kolozsvári Történeti Intézetének és keretei között már azt megelőzően együtt dolgoztam a román kollégákkal, hogy 1959-ben a Bolyai és a Babes egyetemet egyesítették. A kolozsvári román historikusokkal tehát évtizedeken át kollegális kapcsolatban álltam. Pályám végén már nem egy olyan is akadt közöttük, akikkel együttműködésem akkor kezdődött, amikor diákként jártak segédtudományi előadásomra és szemináriumaimra. De az olyan nagyszabású tervmunkák, mint amilyen az ország történetének új szintézise, vagy a középkori oklevelek corpora volt, összekapcsoltak a többi egyetemi központ, elsősorban a főváros medievistáival is. A bukaresti egyetemen középkort oktató Radu Manolescu professzorral latin írástörténeti kézikönyvet és paleográfiai albumot is összeállítottunk és kiadtunk. Az Akadémia kiadásában megjelent Istoria României középkori köteteiben való közreműködésem sok tanulsággal és ismeretséggel szolgált. Különösen emlékezetes marad számomra néhai Andrei Otetea akadémikussal és Mihai Berza profesztorral való együttműködésem. Mindketten a román medievisztika csúcsait jelentették. Legtöbb munkaélményem azonban természetesen a kolozsvári román szakemberekkel kapcsolatos. David Prodan akadémikussal azóta összeköt az erdélyi írásos forrásanyag közös féltése, hogy félévszázaddal ez előtt megismertem az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában, ahol Kelemen Lajos keze alatt barátkozott a magyar családi levéltárakkal. Tudományos kezdeményezésimhez gyakram kaptam támogatást Constantin Daicoviciu akadémikustól, aki az Intézetben igazgatóm, az Egyetemen pedig sokáig rektorom volt. Különösen sokra értékeltem részéről, hogy szangvinikus temperamentuma ellenére tudomásul vette: véleményem eltérhet az övétől. Mindenkinél szorosabb volt azonban az együttműködésem Francisc Pallal, akit az

egyik legképzettebb román középkorkutatónak ismertem meg. A két egyetem egyesítése után évtizedeken át közös volt az intézeti dolgozószobánk, együtt szorgoskodtunk az erdélyi középkori oklevelek minél gondosabb kiadása körül. Pall kolléga gyakran bábáskodott önzetlenül azon, hogy román közleményeim minél megfelelőbb nyelvi köntösben jelenjenek meg. Európai horizontú, lelkiismeretes és tárgyilagos szakember, precíz, igényes kutató, igazi kolléga volt, aki magyarság-élményét és nyelvtudását szatmári gyermekkorából hozta magával. Őszintén fájjalom, hogy nyugdíjba vonulása után kivándorolt Németországba, és így az öregség éveiben nélkülöznom kell társaságát. Négy évtizeden át dolgoztam román történészekkel zavartalan, kollégialis viszonyok között. E kapcsolatok talán azért is lettek ilyen tartósak és eredményesek, mert egyenrangú felek között szövődtek és kölcsönös megbecsülésen alapultak. Kérdés, hogy fiataljaink számára nyílik-e még mód ilyen építő kapcsolatokra?

9. A magyarországi történeti kutatások egyik akadályá, hogy kevés a szakszerű, újabb forráskiadvány. Romániában az ötvenes évek elejétől jelentős és, úgy tűnik, távlati koncepcióval rendelkező forráskiadói munka folyik, amelyben Ön is fontos szerepet vállal. Hogyan értékeli ezeket a kiadványokat? Milyen feladatok megoldását tartja a legsürgetőbbnek az erdélyi és a magyarországi forráskiadás terén?

Az új román történetírás a magyarnál tényleg kevésbé vesztette szem elől azt a régóta ismeretes tényt, hogy a történetkutatás előrehaladásának egyik előfeltétele a minél tervszerűbb forrásfeltárás és új források közzététele. Négy évtized ilyen irányú romániai erőfeszítései hasznos tapasztalatokkal szolgálhatnak a magyarországi történetírás számára is. Ezek elemzé-

se azonban már szakmai részletkérdéseket vetne fel, az ediciós technika keveseket érdeklő megoldásait érintené. Főtanulmányként elegendő itt hangsúlyozni az alapos forrásfeltárás, pontos szövegközlés és a gondos jegyzetelés fontosságán kívül filológiaiilag képzett, a régi források nyelvében és a paleográfiában járatos, kellő számú kutatógárda kinevelését és a gondoskodást állandó utánpótlásáról. Nagyon hasznosnak tartom azt az elképzelést, hogy az ország területére vonatkozó összes középkori oklevelet egyetlen corpusban, a Documenta Romaniae Historica köteteiben közlétegyék. Más kérdés azonban, hogy ez a cél Erdély esetében mikor lesz elérhető, ha a latin szövegekhez csatlakozó integrális román fordítással az egyébként is irdatlan feladat megkétszereződik. Magam a regesztaformában való mielőbbi anyagfeltárást érzem a medievisztika érdekének. Erre aztán végleges megoldásként ráépülhet a teljes anyag ismerete alapján arra érdemesnek minősülő oklevelek szövegének integrális közzététele csak az eredeti nyelven. De ennek a szintén évtizedekig eltartó munkának is előfeltétele, hogy mindig legyenek kellő létszámban jól képzett kutatók, akikkel a munka folyamatossága biztosítható. Nézetem szerint a magyar medievisztikának is ez lenne a forráskiadás területén a legsürgősebb feladata.

10. Végezetül szóljon további terveiről és a közeljövőben megjelenő munkáiról.

Nem látszik bölcs dolognak a hetvenedik életév küszöbén nagy terveket szólni, de távlati célok nélkül csak napi feladatoknak élni hasonlóképpen hiba lenne. Évtizedes nagy terveim szorongatnak ma is, mert az évek gyorsan repülnek,

és a befejezés még oly távoli. Ami még időből és erőből hátra van, az erdélyi középkori okleveles anyag tanulmányozására és az erdélyi vajdák történetére kívánom fordítani, hogy az Erdéllyel kapcsolatos középkori kutatások mindenhol a jelenleginél szilárdabb alapokról indulhassanak ki. Az azonban már nem tőlem függ, hogy mennyire juthatok előre e feladatokkal való viaskodásomban.

Közlési lehetőségeimmel nem dicsekedhetem. A kolozsmostori hiteleshely középkori jegyzőkönyveinek teljes anyagát tartalmazó regeszta-kiadványom két testes kézirat-kötete, melyben középkori okleveles forrásaink feltárásának általam ajánlott módját kívántam demonstrálni, évek óta várja kiadóját. Pedig ha Erdély vajdaságkori /1542 előtti/ okleveles anyaga kb. 25-30 ezerre becsülhető, akkor e kötetekbe foglalt 5444 szöveg mennyiségileg sem jelentéktelen új információt hozhatna a kutatásba. Valamivel jobban áll a Radu Manolescuval együtt írt latin írástörténet magyar változatának évek óta házódo ügye. Az Európa Kiadó vállalta a kézirat gondozását, és, ha újabb akadályok nem jönnek közbe, 1986 második felében várható megjelenése. Bizakodom benne, hogy e kiadvány hasznára lesz a fiatal magyar történészeknek, noha természetesen csak részben és ideiglenesen pótolhatja a középkori Magyarország ezután megírandó írástörténeti kézikönyvét.

Az interjút KOSZTA LÁSZLÓ és

ORBÁN IMRE készítette.

A szegedi diákok nevében szeretettel köszöntjük 70. születésnapja alkalmából Jakó Zsigmond professzor urat, további jó munkát és egészséget kívánva.

- - - - -

Jakó Zsigmond professzor bibliográfiáját összeállították munkatársai és tanítványai, mely megtalálható az Egyetemi Könyvtár Tájékoztató Szolgálatánál:

Prof.Dr.Doc.Jakó Zsigmond la virsta de 65 ani

Studium introductiv de Imreh István si

Pomiliu Teodor

Bibliografia operei de Nicolae Edroiu,

Károlyi Jolanda, Maria Tecusan

/Universitate "Babes-Bolyai" Cluj-Napoca

Catedra de Istorie /Cluj-Napoca 1981.

A Szerkesztőség fenti bibliográfia kiegészítéseként közli az azóta megjelent munkákat.

1982

Despre cercetarile privind inceputurile intelectualitatii din Transilvania.

In: Stat.-societate-natiune. Omagiu D.Prodan. Cluj-Napoca 1982. 187-200.

1983

Bihari várak kutatásáról

In.Művelődés 36/1983, 5.sz. 42-44; 6. sz. 42-45.

1984

Három Zsigmond-kori erdélyi vajda

In: Mályusz emlékkönyv Bp. 1984. 189-207.

Forráskutatás ma

In: Időfaggató. A Hét évkönyve 1983. Bukarest 1984. 70-71.

A kolozsmonostori apátság hamis oklevelei

In: Levéltári Közlemények 1984/2. 111-139.

A latin írás története /Radu Manolescu társszerzővel készített kötet és album./ Az Európa Kiadónál megjelenés előtt./

A kolozsmonostori konvent középkori jegyzőkönyvei I-II.

/...Forráskiadvány /1289-1556/ és egy bencés szerzetesi közösség társadalomtörténeti vizsgálata a bevezető tanulmányban./

/Kéziratban/

45 oldalas

1982

Történészek műhelyében Jakó Zsigmondnál

/Interjú Páll Árpáddal/

In: Új Élet 25/1982, 6.sz. 14.1.

A kor emberéhez akarunk eljutni. Beszélgetés Jakó Zsigmonddal

/ Interjú Páll Árpáddal/

In: Új Tükör 19/1982, 23.sz. 18.1.

1983

A történészkedés nemcsak szakmai, de egyben erkölcsi kérdés is.

Beszélgetés Jakó Zsigmond professzorral. /Interjú Beke Györggyel/

In: A Hét 14/1983, 38.sz. 9-11.1.

1984

Kutassátok az írásokat. /Pompiliu Teodor kiadványának ismer-
tetése./

In: Utunk 39/1984, 4.sz. 6.1.

1985

Történelem a tájban. Értelmes utazás. /Interjú Beke Györggyel/

In: A Hét évkönyve 1985. 25-26.